

ВІДГУК

офіційного опонента *Любіцевої О.О.* на дисертаційну роботу **Сича Віталія Андрійовича** на тему: «*Систематика і оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону на засадах географічного середовища та рекреаційних кластерів*», подану на здобуття наукового ступеня доктора географічних наук зі спеціальності 11.00.02 – економічна та соціальна географія

I. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з державними та регіональними науковими програмами.

Обрана для дослідження тема є як теоретико-методологічною, так і методологічно-методичною за сутністю і спрямована на розвиток методології географії рекреації і туризму, з одного боку, та туризмології – з іншого. Критичний авторський підхід до набутих рекреаційною географією теоретико-методологічних положень і поширених підходів, методик і методів дослідження дозволив виявити ряд невирішених проблем, а чітка географічна спрямованість дослідження, сформована на базі вчення про ландшафтну оболонку як загальний об'єкт географії, і довілля як конкретний предмет дослідження, яке розробляється Одеською школою під керівництвом проф. О.Г.Топчієва, робить представлену дисертаційну роботу актуальною і своєчасною.

Про актуальність обраної проблематики свідчить широке впровадження результатів дослідження в навчальний процес кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова та ряду інших навчальних закладів, про що засвідчують акти впровадження, представлені в Додатках до дисертації (с. 353-355), а також використання результатів дослідження у тематиці НДР кафедри економічної та соціальної географії і туризму Одеського національного університету імені І. І. Мечникова "Комплексне дослідження ресурсного потенціалу рекреаційно-туристичного господарства Північно-Західного Причорномор'я" (№ державної реєстрації - 0114U001556; відповідальний виконавець: Сич В.А.) та "Дослідження гео економічного та геополітичного потенціалу Українського Причорномор'я. Планування території приморських регіонів" (№ державної

реєстрації - 0113U007416), що підкреслює як актуальність, так і практичну значущість даного дослідження.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, мають міждисциплінарний характер, на чому наголошує й сам автор. В першу чергу слід зазначити, що критичний авторський підхід до здобутків і сучасного стану рекреаційної географії, дозволив авторові не тільки критично переосмислити концептуальні положення рекреаційної географії, а й виявити ряд невирішених питань теоретико-методологічного і методичного характеру, які й були покладені в основу представленої роботи.

Автором ґрунтовно опрацьовані як географічні, так і туризмологічні джерела, що свідчить про обізнаність з актуальними питаннями цих наук, список використаних джерел містить практично всі найбільш відомі роботи з рекреаційної географії і туризму, з теорії географії (435 джерел, з них 59 – іноземних). Основні положення, винесені на захист, апробовані на численних міжнародних і вітчизняних наукових конференціях та відображені у двох монографіях (у співавторстві), 21 наукових статтях у вітчизняних та 10 статтях у зарубіжних та індексованих фахових виданнях (всього обсягом 56, 2 д.а.).

Сич В.А. має високу фахову підготовку, що дозволило йому узагальнити теоретико-методологічні положення і методичні підходи соціально-економічної, поведінкової, рекреаційної географії і географії туризму та запропонувати ряд нових наукових понять та підходів до методів оцінки рекреаційного потенціалу території.

Означене дозволяє стверджувати, що висновки і рекомендації, подані в даному дисертаційному дослідженні, є достовірними та обґрунтованими.

3. Наукова новизна результатів наукового дослідження.

1). Автор ставить за мету «розроблення методологічних принципів і методичних напрямів дослідження рекреаційно-туристичного потенціалу як нового напрямку систематики і оцінки рекреаційних благ регіону» (с. 27-28, с.2

автореферату) і реалізує цю мету шляхом розробки і обґрунтування концепції рекреаційних середовищ, «що встановлює нову територіальну одиницю (таксон) територіальної організації РТД, поряд з традиційними територіальними рекреаційними системами (ГРС) та туристичними DESTИНАЦІЯМИ І РЕГІОНАМИ» (с.32). При цьому рекреаційно-туристична діяльність (РТД) розглядається автором розширено, можна навіть сказати, виключно як рекреаційна діяльність організована і самодіяльна, представлена вкрай різноманітною побутовою, дачною рекреаційною самодіяльністю населення.

2). Беззаперечним здобутком автора є погляд (і відповідне поняттєво-категоріальне наповнення) на рекреаційну діяльність як на складову соціоприродної економіки – зростаючого сегменту господарства, що поєднує види економічної діяльності, які забезпечують взаємодію суспільства і природного середовища.

3). Значна увага приділена розробці ключових понять дисертації – рекреаційно-туристична діяльність (РТД) та рекреаційно-туристичний потенціал (РТП), які автором розглядаються саме через призму рекреаційної діяльності. Саме акцентування на рекреаційній діяльності/самодіяльності дозволило запропонувати поняття «рекреаційний кластер», яке базується на поєднанні видів рекреаційної діяльності і відповідних компонентів рекреаційного потенціалу території (в туризмології є поняття «туристичний кластер», яке добре розроблене, особливо в зарубіжній літературі).

4). Беззаперечним здобутком автора є дослідження методичної складової рекреаційної географії. Відомі численні дослідження (зокрема, проф. О.О.Бейдика, доц. І.Смаля та ін.) з оцінки рекреаційних ресурсів і рекреаційного потенціалу як покомпонентні (природно-ресурсного, історико-культурного, соціально-економічного чи інфраструктурного), так і різноманітні їх поєднання. В основі більшості з них, дійсно, лежать оціночні бальні шкали, що робить такі оцінки суб'єктивними і не співставними та ускладнює використання їх результатів в подальших дослідженнях. Сич В.А. чітко підмітив цей аспект і запропонував кваліметричний підхід, проілюстрував це

рядом шкал, для переведення якісних характеристик у кількісні показники.

5).Автором вдало використана теорія мережевого суспільства по відношенню до оцінки рекреаційного потенціалу території і формування рекреаційних кластерів. Пропонована ним мережева класифікація є перспективною для геопросторової оцінки рекреаційного середовища.

Підсумовуючи, варто зауважити, що проведене дисертаційне дослідження із застосуванням міждисциплінарного теоретико-методологічного апарату має безумовну наукову новизну, де запропоновані і обґрунтовані нові концепції і наукові категорії, які відкривають нові можливості для розвитку рекреаційної географії.

Хотілося б зауважити, що за останні роки це – одна з небагатьох робіт саме по рекреаційній географії, а не по географії рекреації і туризму чи туризмології. Саме значний розвиток туризму дав поштовх обґрунтуванню поєднання рекреаційної географії і географії туризму в географію рекреації і туризму, де рекреаційна складова спрямована на оцінку потенціалу і ресурсів території для розвитку туризму як активної рекреації в її організованих і самодіяльних формах (Н.Фоменко, О.Любіцева та ін.). Авторська ж розробка знову повертає увагу до можливостей рекреаційної географії як самостійної складової географічного знання.

4. Зауваження щодо змісту дисертації:

1) авторська концепція РТД (рекреаційно-туристичної діяльності) практично не містить «туристичної» компоненти, якщо не зважати на авторське зауваження про «організовану рекреацію», якою є туризм. Автор доволі суб'єктивно перерозподіляє рекреаційну і туристичну діяльність (рис.5 автореферату, с.20; рис.3.5, с.160 дисертації), штучно звужуючи туризм і розширюючи рекреацію. Зовсім не зрозуміло і абсолютно не можливо, на наш погляд, віднесення до рекреаційної діяльності паломництва, яке за сутністю не є навіть туризмом (обґрунтування наведено в кн. «Паломництво та релігійний туризм», Любіцева О., Романчук С., 2011) при всій подібності організації.

2) на підтримку заслуговує авторський підхід до систематизації рекреаційних благ (с. 164, табл. 3.1.). Водночас, віднесення соціально-економічних умов території (рівень її економічного розвитку, екологічний стан, демографічних потенціал і т.д.) до ресурсів і внесення до класифікатора ресурсів не є коректним. Безумовно, і тут автор правий, що оцінювати ці умови потрібно і це легше зробити, бо тут більше статистичних даних, але саме як умови, а не як ресурси.

3) автор добре ознайомлений з наявною з обраної проблематики науковою літературою, про що свідчить не тільки список використаних джерел, а й значний перелік авторів (с.3-4 автореферату, с.30-31 дисертації). Однак при написанні прізвищ не враховані особливості української мови, тому С.В Дутчак (Світлана) записана в чоловічому відмінку, як і Т.І.Ткаченко (Тетяна) чи Н.В.Фоменко (Наталія), а В.К. Федорченко (Володимир), навпаки, в жіночому.

4) автор у своєму дослідженні дійшов до практичного застосування пропонованої методики, яка основана на геоплануванні, але зупинився власне на передпроектному етапі, продемонструвавши на прикладі Українського Причорномор'я можливості використання каркасу екологічної безпеки в поєднанні з каркасом антропогенно-техногенних навантажень, але не запропонував виділів РТД та їх таксономії.

Висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер, спрямовані на поліпшення результатів даного ґрунтового дослідження і в цілому не зменшують його значення для науки і практики.

5. Значимість дослідження для науки і практики.

Автором проведене оригінальне, самостійне дослідження, яке має теоретико-методологічний результат для розвитку географії і рекреаційної географії, зокрема, та є внеском у розвиток туризмології, особливо її методологічної частини. Використання сучасного географічного теоретико-методологічного апарату і методів дослідження, критичний аналіз сучасного стану задля актуалізації подальших досліджень в рекреаційній географії робить пропоновану роботу актуальною.

Авторські напрацювання можуть бути використані в навчальному процесі, зокрема, в курсах «Рекреаційна географія», «Туризмологія», в прикладній науковій діяльності при дослідженні територіальної організації рекреаційно-туристичної діяльності на регіональному рівні.

6. Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження в наукових виданнях.

Положення, які винесені на захист, в повній мірі знайшли відображення в опублікованих автором роботах: двох монографіях (у співавторстві), 31 статті у наукових фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях та апробовані на конференціях різного рівня. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження Сича В.А. за структурою та змістом відповідає вимогам ДАК України до дисертацій, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора наук. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, до складу яких входять 19 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 435 найменувань. Результати дослідження узагальнені у 26 рисунках і 17 таблицях, аналітичні матеріали представлені у 4 додатках. Оформлення дисертації відповідає вимогам.

ВИСНОВОК

Представлене Сичем Віталієм Андрійовичем дослідження на тему «Систематика і оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону на засадах географічного середовища та рекреаційних кластерів» є самостійним і завершеним науковим доробком міждисциплінарного змісту, в якому поставлена проблема вирішується на теоретико-методологічних засадах суспільної географії, спрямоване на розвиток рекреаційної географії та туризмології, містить безумовну наукову новизну і обґрунтовані достовірні результати, які можуть бути використані для розвитку наукового знання та у прикладних дослідженнях, в практиці державного та регіонального управління туристичною діяльністю.

Висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими, базуються на значному фактичному матеріалі і адекватно відображають питання практичної діяльності.

Основні положення, які винесені на захист, достатньо повно викладені в публікаціях у наукових фахових виданнях, апробовані на міжнародних та національних конференціях різного рівня, при виконанні наукових прикладних досліджень.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження за змістом та оформленням відповідає вимогам до докторських дисертацій.

Виходячи з усього переліченого, вважаємо, що представлене дослідження «Систематика і оцінка рекреаційно-туристичного потенціалу регіону на засадах географічного середовища та рекреаційних кластерів» є актуальним, самостійним і завершеним персональним науковим доробком автора, яке має наукову новизну і практичне значення, а здобувач Сич Віталій Андрійович заслуговує ступеня доктора географічних наук за спеціальністю 11.00.02 – економічна і соціальна географія.

Рецензент:

завідувач кафедри країнознавства та туризму
географічного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доктор географічних наук, професор

О.О.Любіцева

Лінійне засідання
Вченої сесії НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
29.03.2021р.

